

**BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLERİ İLE
ARASINDAKİ İLETİŞİMİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹**
*EVALUATION OF FIFTH GRADE STUDENTS COMMUNICATION WITH
THEIR TEACHER*

Yrd. Doç. Dr. Hatice VATANSEVER BAYRAKTAR

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü

Prof. Dr. Cihangir DOĞAN

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Özet

Bu çalışmanın amacı beşinci sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile arasındaki iletişimin ne düzeyde olduğu ve öğrencilerin öğretmeni ile arasındaki iletişimlerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemektir.

Bu çalışma var olan durumu saptamayı amaçladığından genel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ili Avrupa Yakası'nda bulunan ilköğretim kurumlarında öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlemek için oranlı küme örnekleme uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini, üst sosyo kültürel düzeyi temsil eden Bakırköy, orta sosyo kültürel düzeyi temsil eden Bahçelievler ve alt sosyo kültürel düzeyi temsil eden Bağcılar ilçelerindeki devlet okullarında öğrenim gören 469 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği" kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada öğrencilerin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nden aldıkları puanların genel ortalamalarına göre öğretmenleriyle arasındaki iletişimlerinin göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin "Öğretmen-Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı", "Etkililik" ve "İfade Becerisi" alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına göre göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Kızların öğretmenleri ile iletişim becerileri toplam puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Kızların "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı" ve "İfade Becerisi" alt boyutlarından aldıkları puanların, erkeklerin puanlarından daha yüksek

¹Bu çalışma "13. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu"nda (Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 29-31 Mayıs 2014) bildiri olarak sunulmuştur.

olduğu bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin “Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nin “Etkililik” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Öğretmen-Öğrenci İletişimi, Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği, Beşinci Sınıf Öğrencileri, Tarama Modeli

Abstract

The purpose of this study is to determine the level of the fifth grade students communication with their teachers and wheather the communication with the teacher differ according to the gender.

Since this study aimed to determine the existing situation, it is organized according to general screening model . The research was conducted in the 2011-2012 academic year. The universe of the study consists of fifth grade students studying at primary schools located on the European side of Istanbul. The research sample is determined through proportional cluster sampling. The research sample consists of 469 fifth grade students studying in government schools in districts of Bakırköy representing the upper socio-cultural level , Bahçelievler the middle socio-cultural level and Bağcılar the lower socio-cultural level.

In the study, "Scale for Assessment of Communication Between Teacher and Child" is used for data gathering. According to the "Scale for Assessment of Communication Between Teacher and Child" scores the students have relatively high communication level with their teachers.

It is observed that in the "Scale for Assessment of Communication Between Teacher and Child" sub dimensions "Respect", "Effectiveness" and "Expression Skills" the students have obtained relatively high average scores .

The girls have higher scores then boy students at "Scale for Assessment of Communication Between Teacher and Child" in total and also higher scores at "Respect" and "Expression Skills" subscales. "In the Effectiveness" subscale scores of "Communication Between Teacher and Students Assessment Scale", there is no significant difference between girls and boys.

Key Words: Communication, Teacher-Student Communication, Scale for Assessment of Communication Between Teacher and Child, Fifth Grade Students, Screening Model

GİRİŞ

İnsanlar arasındaki ilişki ve etkileşim biçimleri toplumsal yaşamın önemli bir boyutunu oluşturur. İlişkilerin sağlam ve sağlıklı temeller üzerinde gelişmesi toplum yaşamını aynı düzey ve ölçüde etkiler (Doğan, 1997, s.55). İlişkilerin sağlam ve sağlıklı olması da ancak, kurulan iletişimin biçimiyle ilişkilidir. İletişim sürecinin temelinde bireylerin sosyalleşmeleri söz konusudur. Bunun içindir ki iletişim, bireysel ve toplumsal düzeyde bir süreç olarak ele alınır (İnceoğlu, 2004, s.169). Bu anlamda sağlıklı iletişim, hem bireysel hem de toplumsal huzuru beraberinde getirir.

İletişim sözcüğü, dilimizde, Latince'deki communis sözcüğünden türetilmiş communication kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. İletişim kavramının Latincedeki anlamı, bir ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği ve toplu halde yaşamayı içermektedir (Güney, 2001, s.196).

İletişim; bireylerin, sözlü veya sözsüz olarak birbirleriyle ilişki kurmaları olarak tanımlanabilir. İletişimin amacı, alan ve veren arasında düşünce ve tutum ortaklığı yaratmaktır. Fakat iletişim yalnızca bilmek ya da bilgilendirmek değildir. İletişim, karşımızdaki kişiye aktarılan bilgi değil, bilginin aktarılış şeklidir. Eğer bir şeyler elde etmek isteniyorsa hayatın hangi alanında olursa olsun doğru iletişim kurma zorunluluğu vardır. Ancak doğru iletişim kurulduğu zaman iletilmek istenen mesaj karşı tarafa aktarılabilir.

İletişim hayata merhaba dediğimiz andan itibaren bizimle birlikte daima yanımızda olan bir unsurdur. Karşımıza çıkan her türlü olayda kullanacağımız bir araçtır, bir nevi dildir. Öncelikle birey gözünü açtığı ilk yuvasında, ailesiyle iletişime geçer. Daha sonra okulda arkadaş çevresi ve öğretmenleri ile iletişim kurduğu sosyal çevreyi genişletir. Gerek aile bireyleri arasında, gerekse okulda öğretmeni ve arkadaşları arasında kurulan iletişim düzeyi önem taşımaktadır.

Okul olgunluğuna erişmiş bir çocuğun eğitim-öğretime başlamasıyla okul arkadaşları, öğretmenleri vb. ile iletişime girdiği insanların sayısı doğal olarak artacaktır. Burada önemli olan okula yeni başlayan bu işlenmemiş çocuklarla öğretmenlerin arasında olan iletişimin niteliğidir. Öğretmen daha ilk günde öğrencilerine karşı sert davranırsa ya da doğru kanalı yakalayamazsa öğrenci okuldan soğuyabilir. Tam tersi olup çok yumuşak bir tavır da doğrudur denemez; ama bahsedilen bir tabir vardır tatlı sert olmak diye, işte bunu başarabilmek önemlidir. Öğrencilerimizle iletişimimiz onlarla ilk karşılaştığımız anda başlar. Bu nedenle öğretmenlerin de öğrencileriyle iletişimlerine dikkat etmeleri gerekir.

Cüceloğlu (2002, s.14)'na göre iyi bir iletişim genel olarak sorunların çözümünde en etkili yöntemdir ve iletişim sorunları çözülmeden doyurucu bir yaşam sürmek olanaksızdır. İletişim konusunda bilinçlenmek bireye önemli etkileşim olanakları sağlar. İletişim sevgi, hoşgörü ve anlayış temeline dayanmalıdır. Aksi halde yapmacık ve anlamsız olacaktır. Özellikle öğretmenlik mesleği düşünüldüğünde bu özelliklerin daha fazla dikkate alınması gerekmektedir. Eğer öğrenciler kendilerinden istenilenin ne olduğunu bilemezlerse başka bir ifade ile öğretmen mesajını doğru bir şekilde iletememişse öğrenciler kendilerinden beklenen doğru davranışı gerçekleştiremeyeceklerdir.

Eğitimde iletişim, eğitimin en önemli ögesidir. İletişim akademik becerilerin ve hedeflenen bilgilerin öğretilmesinde ve sınıf yönetiminde oldukça etkilidir. Bir öğretmenin görevini iyi yapabilmesi için ruh bilimi ve iletişim kuramıyla ilgili bilgi sahibi olması gerekir. Çünkü eğitim bireye, aileden bütün insanlığa ve evrene doğru yayılıp gelişen sevgi ve bilgi aktarımıdır. Amaç seven, sayan, güvenli, bilgili, başarılı, verimli ve doyurucu bir yaşam sürdürecektir kişiler yetiştirmektir (Yavuzer, 2003, s.145).

Çünkü öğretmenler öğrencilere istenen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede eğitimin ilk sorumlularıdır (Başaran, 1994, s.77).

En önemli sosyalleşme ortamlarından biri olan okul, iletişim tarzının gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Okul, sadece belirlenen tutum ve davranışların kazandırılacağı bir ortam değil, aynı zamanda yeni tutum ve davranışların üretildiği bir yerdir. Yeni tutum ve davranışların üretilmesinde öğretmen-öğrenci iletişimi önemli rol oynamaktadır. İletişim kanallarının açık olduğu bir ortamda, bireyler kendilerini ve içinde buldukları toplumun karşılaştıkları sorunlara karşı duyarlı olma, yaratıcı çözümler geliştirme ve işbirliği yapma sorumluluklarını üstlenirler. Okulda sağlanan eğitim-öğretim süreci, bireyin tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun içindir ki eğitim öğretim sürecinin temel dinamiği iletişimdir (Tomul, 2005, s.145). Öğrencinin dersi sevmesi, çalışma alışkanlığı kazanması öğretmen-öğrenci iletişimiyle doğru orantılıdır (Güçlü, 2003).

Okul yaşantısında çok sevilen, öğrencilerle iyi bir diyalogu olan öğretmenlerin dersleri de sevilir ve daha çok çalışılır. Hatta yakınlık gösteren öğretmenler sevildiği için öğrenciler sevdikleri öğretmenlerinin mesleğini seçerek hayatını yönlendirirler veya bunun tam tersi de söz konusu olabilir. Sevilmeyen öğretmenlerin derslerini öğrenciler çalışmayabilir, okula gelmek dahi istemeyebilir, okuldan soğuyabilirler. Burada dikkati çeken nokta, öğretmen ile öğrenci arasında oluşturulan karşılıklı iletişimdir. Bu iki insan arasındaki söz konusu ilişki ne kadar sıkı ve iyi bir şekilde gelişirse; öğrenci de motive olmuş bir şekilde eğitim öğretim ortamına o derece daha fazla katılmak isteyecek ve daha çok çaba harcamaya çalışacaktır (Demirel ve Ün, 1987).

Eğitim temelde bir iletişim etkinliğidir. Öğrenme, iletişimin gerçekleşmesi sonucunda alıcının davranışında bir değişikliğin oluşmasıdır ve öğrenme iletişimden ayrı düşünülemez. İyi bir öğrenme iyi bir iletişimin ürünüdür (Küçükahmet, 2000). Eğitimin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi, özellikle öğretmenler öğrenciler, diğer boyutta yöneticiler ve diğer çalışanlar arasında etkili bir iletişimin kurulması gerekmektedir (Çilenti, 1998).

Günlük hayatta iletişim becerileri ne kadar önemliyse eğitim sürecinde de etkili iletişim kurma o kadar önemlidir. Eğitim hedeflerine ulaşmada öğretmen-öğrenci iletişiminin büyük bir payı vardır. Temelde etkili öğretmenler iyi birer uzman oldukları kadar mükemmel birer iletişimci de olmalıdırlar. Öğretmenler bu becerilerini problem çözmeyi kolaylaştırmada demokratik kararların alınmasında ve çatışmaların çözümünde kullanmalıdırlar (Güçlü, 1998).

Öğrencinin dersi sevmesi, çalışma alışkanlığı kazanması öğretmen-öğrenci iletişimi ile doğru orantılıdır (Güçlü, 2001, s.150). Öğretmenin öğrenci ile olan iletişimine dikkat etmemesi, anlaşılmaya gayret göstermemesi halinde derse yönelik motivasyon, tutum ve görüşler olumsuz bir hâl alır. Hedeflerden uzaklaşılır. Öğretim sürecinde öğretmenin sesinin, öğrencisine iyi niyetini, amacını, ilgisini, dostça tutumunu, inancını, güvenini yansıtması ve öğrencinin anlayacağı bir dilde konuşması gerekir, aksi takdirde öğretmenin anlattığı çoğu şeye yabancı kalan öğrencinin derse

karşı ilgisini yitirecek olması nedeniyle yapılan karşılıklı çabalar boşa gider (Arslantaş, 1998, s.7).

Öğrencilerin okula, derslere karşı olumlu tutum geliştirebilmeleri, sınıfta öğrenebilmeleri ve başarılı olabilmeleri öncelikle olumlu sınıf ortamının yaratılmasına bağlıdır. Öğrencinin bu hedeflere ulaşabilmesi ise öğrencinin sınıfta kendini güvende hissetmesine, öğretmenin sunduğu uyarıcılara dikkat etmesine, sınıftaki zamanının çoğunu öğretim etkinlikleriyle harcamasına, dersin kesintisiz olarak sürdürülmesine bağlıdır. Bunların yerine getirilmesinde şüphesiz ki öğretmene de büyük görevler düşmektedir. Öğretmen bunları ancak öğrencisiyle sağlıklı iletişim kurarak halledebilir (Erden, 2003, s.16). Eğitimde iletişim, öğretmenin gönderdiği anlamla öğrenciyi etkilemesi ve öğrencinin öğretmeni yanıtlamasını içeren bir etkileşimdir (Başaran, 1996, s.228).

Sınıf içindeki, iletişim öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci arasında gerçekleşmektedir. Bunun olabilmesi için de öğrenci katılımı önemli bir yer tutmaktadır (Ergin ve Birol, 2000, s.32). Öğretmenin öğrenciyle kurduğu iletişim direkt öğretim için ayrılan zamanda gerçekleşir. Öğrenme ve öğretim ortamının oluşabilmesi de etkili iletişimin kurulmasına bağlıdır (Çelik, 2003, s.132). Öğretmen öğrencileriyle olumlu ve etkili ilişkilerini geliştirirken, öğrencileri tanımaya çalışmalı, öğrencilerle olan ilişkileri gözden geçirmeli, öğrencilerle yakın ilişkiler kurmalı ve kişisel yakınlaşmalar için fırsatlar yaratmalıdır. Öğretmen eğitim ve öğretimin kalitesini arttırabilmek için öğrencilerin hayatını etkileyen sosyal ve çevresel faktörleri bilmelidir. Öğrenciler, genellikle kendilerini tanıyan öğretmenlerini kendilerine daha yakın hissederler.

Sınıf içinde öğrencisiyle iletişimde bulunan öğretmenin iletişimde göstermesi gereken pek çok davranış bulunmaktadır (Ergin ve Birol, 2000, s.36). Etkili bir öğretmenin özellikleri konusunda çeşitli görüşler vardır. Temelde etkili öğretmenler çok iyi bir uzman oldukları kadar mükemmel bir iletişimci de olmalı (Güçlü, 1998, s.63). Öğrencilerle etkili iletişim kurabilme, öğrencilere öz yeterlik ve içsel kontrol kazandırma gibi özellikler sınıf yönetimi becerileri olarak çağdaş öğretimde aranan nitelikler haline gelmiştir (Gürşimşek, 1999, s.40).

Bu çalışmada beşinci sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile arasındaki iletişimin ne düzeyde olduğu ve öğrencilerin öğretmeni ile arasındaki iletişimlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, var olan durumu saptamayı amaçladığından genel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Tarama modeli, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan kişi, olay, olgu, durum veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya, betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2002, s.77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında, İstanbul ili Avrupa Yakası'nda bulunan devlet okullarında öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlemek için oranlı küme örnekleme kullanılmıştır. Üst sosyo kültürel düzeyi temsil ettiği düşünülen Bakırköy ilçesi, orta sosyo kültürel düzeyi temsil ettiği düşünülen Bahçelievler ilçesi ve alt sosyo-kültürel çevreyi temsil ettiği düşünülen Bağcılar ilçesinden ikişer tane devlet okulu ve her okuldan da yansız olarak ikişer sınıf seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini bu devlet okullarında öğrenim gören 469 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği

Karagöz ve Kösterelioğlu (2008) tarafından geliştirilen 25 madde ve 6 faktörden oluşan öğretim elemanlarının öğretim ortamında gerçekleştirdikleri iletişim becerilerinin etkililik düzeyini ölçmeye çalışan "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği"ni kullanmak üzere geliştiren kişilerden uygulama izni alınmıştır. Alınan izin doğrultusunda öğrencilerin öğretmeni ile arasında olan iletişimin ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla 5. sınıfta öğrenim gören 45 öğrenciye pilot olarak uygulanmıştır. Pilot uygulama öncesinde Karagöz ve Kösterelioğlu (2008)'in geliştirdiği ölçekteki "Hepsi, Çoğu, Bazısı, Birkaçı, Hiçbiri" 5'li Likert şeklindeki ifadeler yerine "Her zaman, Genellikle, Bazen, Çok Seyrek, Hiçbir Zaman" ifadelerine yer verilmiştir. Öğrencilerin her bir maddeye verdikleri cevaplar "Her zaman, Genellikle, Bazen, Çok Seyrek, Hiçbir Zaman" seçeneklerine sırasıyla "5,4,3,2,1" şeklinde puanlanmıştır.

Uygulama sonrasında öğrenciler tarafından yeterince anlaşılmadığı düşünülen 5 madde (1, 4, 6, 12 ve 24. maddeler) üzerinde ilgili düzeltmeler yapılmıştır. Ardından ölçek yeniden 5. sınıfta öğrenim gören 75 öğrenciye uygulanmıştır ve anlaşılmayan ifadelerin olmadığına karar verilmiştir. Ölçek üzerinde ilgili değişiklikler yapıldığı için, ölçekle ilgili geçerlik ve güvenirlik analizleri Karagöz ve Kösterelioğlu (2008)'nin izlediği yol takip edilerek yeniden yapılmıştır. İlgili analizler sonucunda 17 maddeden oluşan 3 boyutlu yeni bir ölçek elde edilmiştir. Ölçek, "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği" olarak adlandırılmıştır.

"Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği" ile ilgili faktör analizine 25 madde ile başlanılmıştır. Analiz sırasında, faktör yük değeri 0.30 ya da daha yüksek olanlar analize alınmış, faktör yük değeri 0.30'un altında bulunan maddeler analizden çıkarılmıştır.

İlk faktör toplam varyansın % 33.08'ini, ikinci faktör % 15.94'ünü, üçüncü faktör % 14.21'ini açıklamaktadır. Özdeğerlerin açıkladıkları birikimli varyans miktarı, toplam varyansın % 63.23'üdür. Maddelerin faktör yükleri 0.31 ile 0.77 arasında değişmektedir.

Faktör analizinin yorumlanabilir olduğuna KMO ve *Bartlett Testi* sonuçlarına bakılarak karar verilmiştir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin $p(\text{sig.})=0.00<0.05$ olduğundan *Bartlett* testinin sonucu anlamlı olduğu; KMO katsayısının 0.71

olduğundan sonucun iyi olduğu ve bu sebeple, araştırmada örnek büyüklüğü yeterli olduğu görülmüştür. Analiz sonucu üç faktör oluşmuştur.

Döndürülmüş Faktör Matrisi Tablosu'nda, rotasyonlu (dönüşümlü) faktör yükleri hesaplanan maddelerin yapılan analizler neticesinde ölçeğin 17 maddeden ve 3 boyuttan oluştuğu görülmektedir. 1. boyutta 6 madde (1, 13, 4, 17, 19 ve 7. maddeler); 2. boyutta 5 madde (24, 11, 5, 25 ve 10. maddeler) 3. boyutta 6 madde (15, 2, 9, 3, 14 ve 22. maddeler) vardır (Vatansever Bayraktar, 2012, Bkz. EK-17). Dönüşümlü faktör yüklerinden faydalanılarak faktörlerdeki maddelerin taşıdıkları anlam dikkate alınarak 1. boyut için "saygı"; 2. boyut için "etkililik" 3. boyut için "İfade becerisi" adı verilmiştir. Geliştirilen bu ölçeğin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği" olarak adlandırılmasına karar verilmiştir.

Ölçeğin genel Cronbach Alpha değeri 0.81 olarak hesaplanmıştır. Alpha katsayısı 0.80 ile 1.00 arasında bir değer alırsa ölçek, yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı, 2008). Dolayısıyla, ölçek maddelerinin iç tutarlığının (Cronbach Alpha katsayısının) $\alpha=0.81$ değeri ile yüksek derecede güvenilir olduğu ispatlanmıştır.

"Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin iç tutarlık katsayıları 1. alt boyut olan "Saygı" için Cronbach alpha değeri $\alpha=0.822$; 2. alt boyut olan "Etkililik" için $\alpha=0.855$; 3. alt boyut olan "İfade Becerisi" için $\alpha=0.765$ olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Araştırmada elde edilen verilerin uygun analiz yöntemini belirlemek için önce One Sample Kolmogorov Smirnov Testi ile verilerin normalliği incelenmiştir. Bu testin sonucu verilerin dağılımının normal olmadığını göstermektedir ($P<0.05$). Bu durumda parametrik olmayan verilerin analizinde kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Öğrencilerin öğretmenleriyle arasındaki iletişimin ne düzeyde olduğunu belirlemek için ölçeklerden aldıkları puanların aritmetik ortalama ve standart sapmaları belirlenmiştir. Öğrencilerin öğretmenleri ile olan iletişimin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Öğretmeni ile Olan İletişim Düzeylerine Yönelik Genel Ortalamalar

Öğretmen- Öğrenci İletişimi	Maddeler	N	X	Ss
Saygı	6	469	4.84	0.48
Etkililik	5	469	4.85	0.49
İfade Becerisi	6	469	4.60	0.81
Genel	17	469	4.76	0.56
Toplam				

Tablo 1'e göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenleriyle arasındaki iletişimin genel ortalaması $X=4.76$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. "Saygı" boyutunun ortalaması $X=4.84$; "Etkililik" boyutunun ortalaması $X=4.85$ ve "İfade Becerisi" boyutunun da $X=4.60$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeğinin "Saygı" Alt Boyutuna İlişkin Genel Ortalamalar

Saygı Boyutu	Alt Maddeler	N	X	Ss
Saygı	1.	469	4.92	0.36
	2.	469	4.76	0.58
	3.	469	4.78	0.54
	4.	469	4.86	0.46
	5.	469	4.87	0.44
	6.	469	4.87	0.50
Toplam			4.84	0.48

Tablo 2'ye göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenleriyle arasındaki iletişimleri "Saygı" boyutu açısından "Düşüncelerimizi anlatırken bizi iyi dinler ve anlar." maddesi için $X= 4.92$; "Bazı düşüncelerimizi takdir ettiğini söyler." maddesi için $X= 4.76$; "Bizim cevaplarımızı "güzeldi", "katılıyorum" vb. ifadelerle destekler." maddesi için $X=4.78$; "Konuşma hızını iyi ayarlar." maddesi için $X=4.86$; "Düşüncelerimize önem verdiğini bize hissettirir." maddesi için $X=4.87$; "Düşüncelerimize saygı duyduğunu hissettirir." maddesi için $X= 4.87$ oranında bir beceri düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. "Düşüncelerimizi anlatırken bizi iyi dinler ve anlar." maddesi $X= 4.92$ ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahiptir. "Bazı düşüncelerimizi takdir ettiğini söyler." maddesi $X= 4.76$ ile en düşük ortalamaya sahiptir.

Öğrencilerin öğretmenleriyle iletişimlerinin "saygı" alt boyutuna ilişkin genel ortalamanın $X=4.84$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Tablo 3. Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeğinin "Etkililik" Alt Boyutuna İlişkin Genel Ortalamalar

Etkililik Alt Boyutu	Maddeler	N	X	Ss
Etkililik	7.	469	4.83	0.51
	8.	469	4.94	0.29
	9.	469	4.86	0.44
	10.	469	4.81	0.60
	11.	469	4.80	0.60
Toplam			4.85	0.49

Tablo 3'e göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenleriyle arasındaki iletişimleri "Etkililik" boyutu açısından "Bizim istek ve önerilerimizi dikkate alır." maddesi için $X= 4.83$; "Anlamadığımız kavramların anlamlarını açıklar." maddesi için $X= 4.94$; "Soruların yanıtlanması için yeteri kadar zaman tanır." maddesi için $X=4.86$; "Sözel anlatımlarında ses tonunu alçaltıp yükselterek konuya dikkati toplar." maddesi için $X=4.81$; "Düşüncelerimizi dinlerken oldukça sabırlıdır." maddesi için $X= 4.80$ oranında bir beceri düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. "Anlamadığımız kavramların anlamlarını açıklar." maddesi $X= 4.94$ ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahiptir. "Düşüncelerimizi dinlerken oldukça sabırlıdır." maddesi $X= 4.80$ ile en düşük ortalamaya sahiptir.

Öğrencilerin öğretmenleriyle iletişimlerinin "etkililik" alt boyutuna ilişkin genel ortalamanın $X=4.85$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeğinin "İfade Becerisi" Alt Boyutuna İlişkin Genel Ortalamalar

İfade Becerisi Alt Boyutu	Maddeler	N	X	Ss
İfade becerisi	12.	469	3.70	1.59
	13.	469	4.60	0.97
	14.	469	4.87	0.50
	15.	469	4.81	0.56
	16.	469	4.81	0.61
	17.	469	4.79	0.65
Toplam			4.60	0.81

Tablo 4'e göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenleriyle arasındaki iletişimleri "İfade Becerisi" boyutu açısından "Bize ismimizin dışında başka adlarla hitap eder." maddesi için $X= 3.70$; "Konuşurken yüz ifadelerini ve el, kol hareketlerini etkili kullanır." maddesi için $X= 4.60$; "Bir sorun olduğunda çözüm önerisi getirir." maddesi için $X=4.87$; "Derste rahatlıkla soru sorabileceğimiz bir ortam yaratır." maddesi için $X= 4.81$; "Canlı ve somut örnekler verir." maddesi için $X=4.81$; "Konuşma esnasında bizimle göz teması kurar." maddesi için $X= 4.79$; oranında bir beceri düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. "Bir sorun olduğunda çözüm önerisi getirir." maddesi $X=4.87$ ile en yüksek aritmetik ortalamaya sahiptir. "Bize ismimizin dışında başka adlarla hitap eder." maddesi $X=3.70$ ile en düşük ortalamaya sahiptir.

Öğrencilerin öğretmenleriyle iletişimlerinin "ifade becerisi" alt boyutuna ilişkin genel ortalamanın $X=4.60$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimin Farklılaşma Durumunu Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonucu

Öğretmen Öğrenci İletişimi	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Saygı	Erkek	215	218.57	46993.50	23770	.004
	Kız	254		63221.50		
		248.90				
Etkililik	Erkek	215	225.71	48528.00	25310	.093
	Kız	254		61687.00		
		242.86				
İfade Becerisi	Erkek	215	215.16	46259.00	23040	.003
	Kız	254		63956.00		
		251.80				
Toplam Puan	Erkek	215	212.89	45771.50	22551.500	.001
	Kız	254	253.71	64443.50		

Tablo 5'te araştırmaya katılan 215 erkek ve 254 kız öğrencinin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı", "Etkililik" ve "İfade Becerisi" alt boyutları ve ölçekten alınan toplam puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre kız ve erkek öğrencilerin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı" alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=23770$; $p<.01$). Aynı şekilde "İfade Becerisi" alt boyutundan aldıkları puanlar arasında da anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=23040$; $p<.01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kızların "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı" ve "İfade Becerisi" alt boyutlarından aldıkları puanların erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Etkililik" alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($U=25310$; $p>.05$).

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=22551.500$; $p<.01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kızların öğretmenleri ile iletişim becerileri toplam puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğrencilerin "Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nden aldıkları puanların genel ortalamalarına göre öğretmenleriyle arasındaki iletişimlerinin göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin "Öğretmen-Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği"nin "Saygı", "Etkililik"

ve “İfade Becerisi” alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına göre göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Öğretmenlik mesleği pedagojik formasyon gerektiren bir meslektir. Öncelikle öğretmen kendini adadığı mesleğinde karşısındaki öğrenciyi bir birey olarak olduğu gibi kabul eder. Öğrencisinin kişiliğine, fikirlerine vb. saygı duyduğunu ona hissettirmek ister. Onu yargılamadan dinlemeye çalışır. Öğrencilerini dinlerken gelen cevaplar ve görüşler için çeşitli geridönütler ve pekiştirme verir. Öğrencilerinin anlayabileceği şekilde konuşur. Öğrencilerinin düşüncelerine önem verir, saygı duyar. Öğrencisinin anlattığını dikkatlice dinler. Öğrencilerinin istek ve önerilerini dikkate alır. Öğrencisini dinlerken sabırlı davranır. Öğrencilerinin anlayamadığı kavramların anlamını açıklar. Ses tonunu alçaltıp yükselterek konuya dikkati toplar. Konuşurken yüz ifadelerini ve el, kol hareketlerini etkili kullanır. Konuşma esnasında göz teması kurar. Tüm bu davranışları özverili bir şekilde yerine getirmeye çalışan sınıf öğretmenlerinin öğrencileriyle iletişimlerinin genel ortalamada ve “saygı”, “etkilik” ve “ifade becerisi” alt boyutlarında çok iyi düzeyde çıkması doğaldır. Ayrıca ilköğretim 1. kademe öğrencilerinin öğretmenine bağlı olması; genelde öğretmenini çok sevmesi; candan bir anne ya da baba gibi görmesi; öğretmeni ile aralarında sıcak bir ilişki kurulması nedeniyle, öğretmeni ile arasında olan iletişim ona sorulduğunda olumlu cevap vererek öğretmeni ile arasındaki iletişim çok iyi düzeyde çıkmış olabilir.

Durukan ve Maden (2010) tarafından yapılan “Türkçe Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma” sonucuna göre Türkçe öğretmenlerinin düşük bir iletişim becerisi düzeyine sahip oldukları ve Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerilerinde cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Kızların öğretmenleri ile iletişim becerileri toplam puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Kızların “Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nin “Saygı” ve “İfade Becerisi” alt boyutlarından aldıkları puanların, erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin “Öğretmen ile Öğrenci Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nin “Etkililik” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öner (1999) tarafından hazırlanan “İlköğretim Okulları I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıfta İletişimi Sağlama Etkinlikleri” adlı araştırmanın sonuçları şu şekildedir: Öğrenciler genç öğretmenlerle daha kolay iletişim kurabilmektedirler. Öğretmenlerinin bayan olmasını daha çok tercih etmektedirler. Öğretmenlerin kız öğrenciye daha sabırlı, güler yüzlü olduğu, onların soru sormasını daha çok istediği ve sınıfta yapılan şakaların kız öğrenciler tarafından daha çok algılandığı ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilere, öğretmenin daha kırıncı, aşağılayıcı davrandığı, erkek öğrencilerin cevaplarına daha alaycı yaklaşıldığı ve daha sert tavır takınıldığı belirtilmiştir.

Bedur (2007) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İletişimleri” başlıklı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre öğrencilerle

iletişimleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin öğrencilerle iletişimde erkek öğretmenlere göre daha olumlu davrandıkları söylenebilir.

Erdoğan'ın (2001) "Sınıf Yönetiminde Öğrenci Kontrolü Açısından Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkisi" adlı araştırma, ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler ile öğrenim gören öğrencilerin olumlu öğretmen-öğrenci ilişkileri alguları ve bu algular arasındaki anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyetlerine göre öğretmenlerin olumlu öğretmen-öğrenci ilişkileri alguları puanları arasında kadınlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyetlerine, anne ve babanın mesleğine göre öğrencilerin olumlu öğretmen öğrenci ilişkileri alguları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Arslantaş'ın (1998) "Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" adlı araştırma sonucunda öğretmenlerin cinsiyet, mezun olduğu okul, yaş ve kıdem değişkenlerinin gösterdikleri iletişim becerileri ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin, öğretmen iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinde ise cinsiyet, derse olan ilgi ve annelerinin eğitim durumuna göre farklılık olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

Öğretmenlere etkili iletişimi konu alan hizmetiçi seminerler verilmelidir.

Eğitim fakültelerinde etkili iletişim gibi derslerin yanında, öğretmen adaylarına sınıf içi iletişim, kişilerarası iletişim, öğretmen-öğrenci iletişimi gibi konuları içeren dersler ayrıntılı olarak verilmeli, bu derslerin sağlayacağı yararlar konusunda öğretmen adayları bilinçlendirilmelidir.

Uygulayıcılara yönelik olarak iletişim ve kişilik özellikleri, özgüven duygusu vb. arasındaki ilişki, iletişim ve akademik başarı arasındaki ilişki araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- ARSLANTAŞ, Y. (1998). *Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- BAŞARAN, İ. E. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- BAŞARAN, İ. E. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- BEDUR, S. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerle İletişimleri*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Isparta.
- CÜCELOĞLU, D. (2002). *İletişim Donanımları*. Ankara: Remzi Kitabevi
- ÇELİK, V. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları
- ÇİLENTİ, K. (1998). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- DEMİREL, Ö. ve Ün, K. (1987). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Şafak Yayınları
- DOĞAN, İ. (1997). *İletişim ve Yabancılaşma*. Ankara: İmaj Yayınevi
- DURUKAN, E. ve MADEN, S. (2010). Türkçe Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 59-74.

- ERDOĞAN, S. (2001). *Sınıf Yönetiminde Öğrenci Kontrolü Açısından Olumlu Öğretmen-Öğrenci İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- ERGİN, A. ve BİROL, C. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık
- ERDEN, M. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Alkım Yayıncılık
- GÜÇLÜ, N. (1998). Sınıfta Etkili Öğrenci-Öğretmen İletişiminin Kurulması. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 61-64.
- GÜÇLÜ, N. (2001). *İletişim*. Ankara: Nobel Yayınları
- GÜÇLÜ, N. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Editör: Küçükahmet L., Ankara: Nobel Yayınları
- GÜNEY, S. (2001). Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Nobel Yayınları
- GÜRŞİMŞEK, I. (1999). Etkin Sınıf Yönetimi İçin Etkili İletişim Becerileri. *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), 40-44.
- İNCEOĞLU, M. (2004). *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: Kesit Yayınları
- KALAYCI, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KARAGÖZ, Y. ve KÖSTERELİOĞLU, İ. (2008). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.
- KARASAR, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları
- KÜÇÜKAHMET, L. (2000). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları
- ÖNER, M. (1999). *İlköğretim Okulları I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıfta İletişimi Sağlama Etkinlikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TOMUL, E. (2005). *Sınıf Yönetimi*. Editör: Hüseyin Kıran. Ankara: Anı Yayıncılık
- VATANSEVER BAYRAKTAR, H. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmeni ve Ebeveyni ile Olan İletişimleri ile Türkçe Dersi Konuşma Becerileri Arasındaki İlişki*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- YAVUZER, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.